

Гордійчук Ольга Олегівна, кандидатка філософських наук, доцентка, доцентка кафедри філософсько-історичних студій та масових комунікацій, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна
e-mail: hordiichuk@ztu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0003-4606-9188

Мосієнко Олександр Вікторович, кандидат історичних наук, доцент кафедри філософсько-історичних студій та масових комунікацій, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна
e-mail: kmvpm_mov@ztu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-7106-8075

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ

У статті розглянуто сутнісні характеристики національної безпеки України, її складники, пріоритети та особливості в контексті глобальної безпеки.

Проаналізовано виклики національній безпеці України з часу проголошення незалежності (1991 р.), основний – війна з рф у різних формах, помилки внутрішньої та зовнішньої політики, що позбавили Україну військової потужності, успадкованої після розпаду СРСР.

Ключові слова: національна безпека, глобалізаційні виклики, війна росії в Україні, політична ментальність.

Постановка проблеми. Безпека є фундаментальною цінністю будь-якого суспільства, держави, світопорядку загалом. Викликами та загрозами національній безпеці країн світу у XXI ст. є міждержавні конфлікти та війни, загроза ядерної війни, терористичні акти, пандемії, надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру.

Війна рф проти України з 2014 р. є найбільшим викликом для національної безпеки України. Вона є геноцидною за своїми ознаками [1], екзистенційною та ідеологічною війною за цінності та ідентичність, а не лише за ресурси та нові території, хоча цей складник також важлива [2; 3]. Ця війна є трагічним наслідком поєднання імперських амбіцій та колоніального синдрому російської влади з пасивністю більшості російського населення, відсутністю потужного громадянського суспільства, здатного протистояти авторитаризму

та повернути курс держави до демократичних цінностей та ліберальних ідей. Ускладнюють ситуацію політика «недооцінки та потурання агресору», слабкі реакції світової спільноти на порушення рф норм міжнародного права, її військові злочини проти низки країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика забезпечення національної безпеки України з часу проголошення її незалежності (1991 р.) до сучасного стану в умовах повномасштабної війни є предметом дослідження низки вітчизняних дослідників. Питання національної та міжнародної безпеки є сферою зацікавлення А. Волянюк [4], О. Глазова [5], В. Ліпкана [6]; Ю. Лисецького, В. Павленка, Ю. Семенюка [7]; В. Смолянюка [8], О. Сосніна [9] та ін. Глобалізаційні виклики українській національній безпеці дослідили Р. Войтович [10], Ф. Медвідь [11] та ін. До джерельної бази дослідження також входять офіційні документи, присвячені окремим аспектам національної безпеки.

Грунтовний аналіз сутності національної безпеки, її складників та факторів впливу є актуальними для кожної країни. Для України в умовах повномасштабної війни наразі це є першочергове фундаментальне питання.

Формулювання цілей. Метою статті є дослідити виклики та пріоритети національної безпеки України крізь призму глобалізаційних процесів, геополітичних змін; комплексний аналіз зовнішніх та внутрішніх факторів, що спричинили повномасштабну війну росії проти України. Ставимо завдання розкрити досягнення та помилки у формуванні архітектури національної безпеки України в історичній динаміці з часу проголошення незалежності.

Методологію дослідження становлять міждисциплінарний підхід та загальнонаукові методи – збір даних, теоретичний та емпіричний аналіз, контент-аналіз офіційних документів та політичних заяв, що стосуються національної безпеки, а також синтез, порівняння, узагальнення та ін.

Виклад основного матеріалу. Національною безпекою є захист і відстоювання інтересів та прав особистості, суспільства, держави в умовах зовнішніх та внутрішніх загроз. Серед основних складників національної безпеки є безпека особистості; державна безпека (рівень захищеності держави від зовнішніх і внутрішніх загроз); громадська безпека (рівень захищеності особистості й суспільства переважно від внутрішніх загроз); техногенна безпека (рівень захищеності від загроз техногенного характеру); екологічна безпека й захист від загроз стихійних лих; економічна безпека; енергетична безпека (як складник економічної безпеки); інформаційна безпека; кібербезпека та ін. Основними завданнями національної безпеки є захист державного та суспільного ладу; забезпечення територіальної недоторканності й суверенітету, політичної та економічної незалежності нації; забезпечення здоров'я нації;

охорона громадського порядку; боротьба зі злочинністю; техногенна безпека; захист від загроз стихійних лих [7, с. 105].

Рівень національної безпеки є показником здатності суспільства й держави як інституту захищати національні інтереси, стримувати / усувати внутрішні та зовнішні загрози національному суверенітету, територіальній цілісності, соціальному ладу, економічному та духовному розвитку, іншим важливим елементам суспільної життєдіяльності. Зміцнення національної безпеки полягає в створенні умов, необхідних для надійного захисту інтересів держави і нації й успішного вирішення політичних, економічних, соціальних та інших завдань, забезпечуючи:

- безпеку народу, нації, тобто населення країни і як моноетносу, і як багатонаціонального народу, де представники різних національностей виступають як співгромадяни;
- безпеку суспільства (сукупності людей, об'єднаних історично зумовленими умовами спільної життєдіяльності);
- безпеку держави як організаційно-правової форми об'єднання народів, нації, що є засобом ведення спільних справ [9].

Національна безпека є комплексним поняттям, що залежить від низки внутрішніх та зовнішніх факторів. Серед внутрішніх визначальними є: національна незалежність, суверенітет, територіальна цілісність, політичний режим, ефективність політичної системи, економічний розвиток, військова потужність, політичні традиції та культурна ідентичність, наявність прийнятої суспільством стратегії розвитку та національної ідеї, суспільно-політичні настрої та ін. [7, с. 103]. Внутрішні виклики зумовлені внутрішньою політикою держави та процесами, що відбуваються всередині суспільства. Це можуть бути внутрішні конфлікти, політична нестабільність, корупція, сепаратизм та ін. Серед зовнішніх – геополітична ситуація загалом та дипломатичні відносини з різними країнами, найближчими сусідами зокрема. Зовнішні виклики: економічні, політичні, екологічні, військові загрози (агресія та військові конфлікти, порушення державного суверенітету, тероризм та ін.), епідеміологічні та ін.

Глобалізаційні виклики становлять серйозну загрозу національній безпеці. Від будь-яких зовнішніх загроз країна захищається двома шляхами: підтримкою необхідного й достатнього оборонного потенціалу; побудовою стабільної системи міжнародних відносин у всіх сферах, включаючи політику, економіку, соціальну сферу, екологію, правоохоронну діяльність [12]. Внутрішні виклики, пов'язані з трансформаційними процесами всередині суспільства, можуть бути особливо небезпечними, оскільки підривають стабільність держави зсередини. Водночас кожна держава у своїй внутрішній

політиці має враховувати інтереси світового співтовариства, аби в такий спосіб здобути можливість протистояти глобалізаційним викликам. Внутрішніми параметрами національної безпеки виступають: стратегічна парадигма, домінуюча ідеологія, економічна система. Зовнішніми – загрози, союзи, блоки, міжнародні структури [10, с. 286–287].

Людство напрацювало механізми забезпечення національної безпеки окремих країн та світового порядку у вигляді міжнародного права, конвенцій, договорів, союзів та військових блоків. Однак, як показує приклад України, величезне значення мають і власна політична стратегія держави, і демократичність та миролюбність сусідніх країн, чіткі консолідовані дії міжнародної спільноти щодо зупинення й притягнення до відповідальності агресорів та порушників системи національної безпеки.

Правову основу забезпечення національної безпеки України становлять Конституція України, закони, укази Президента, Стратегія національної безпеки України, Воєнна доктрина України, Стратегічний оборонний бюлетень України, Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України, міжнародні договори та ін.

Для комплексного аналізу викликів національній безпеці України з часу проголошення незалежності (1991 р.) доцільно розмежувати:

1) політично-економічні чинники і пов'язані з ними обставини, діяльність влади, урахування вимог світових лідерів тощо;

2) суспільні настрої й симпатії, що відображають духовну парадигму українців, особливості політичної ментальності, процеси формування громадянського суспільства, утвердження демократичних цінностей та свобод на всеукраїнському рівні.

У цій статті ми детально проаналізуємо перший складник та окреслимо фундаментально важливі моменти другої. Особливості формування політичних традицій українського суспільства, політичної ментальності є темою нашого окремого дослідження.

Розпад СРСР, що вже тривав певний час, став невідворотним 1 грудня 1991 р., коли 92 відсотки громадян України, другої за чисельністю республіки після Росії, на всеукраїнському референдумі проголосували за незалежність. Передувало цьому кілька важливих подій, серед яких студентська Революція на граніті (Київ, жовтень 1990 р.) за свободу від радянської влади, проти обмеження прав та приниження людської гідності радянською системою; державний переворот в СРСР (19 серпня 1991 р.), а також проголошення незалежності України «...продовжуючи тисячолітню традицію державотворення в Україні; виходячи з права нації на самовизначення, передбаченого Статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами; здійснюючи

Декларацію про державний суверенітет України» [13] 24 серпня 1991 р. у приміщенні Верховної Ради УРСР, що «була взята в кільце синьо-жовтим морем прапорів» [14, с. 363] – більш як сотисячним натовпом українців із вимогою проголошення незалежності України.

Символічно, що текст Акта написав український громадсько-політичний діяч, дисидент, співзасновник Української гельсінської групи, народний депутат Верховної Ради чотирьох скликань, Герой України Левко Лук'яненко. У 1961 р. радянська система оголосила йому вирок «розстріляти!» за проукраїнську діяльність та ідею відриву УРСР від СРСР. Після 72 днів у камері смертників вирок було замінено 15 роками ув'язнення в таборах суворого режиму. 30 років по тому саме в день свого народження Левко Лук'яненко отримав як подарунок те, за що мав отримати кулю, за що боровся з юнацьких років [14, с. 376]. Мільйонам українців, замордованим та вбитим радянською владою за непокору та патріотизм, не судилося стати свідками таких змін. Мільйони українців, які в 1991 р. раділи статусу незалежності України, ще не знали, що попереду складний шлях фактичного здобуття незалежності від росії.

Тарас Стецьків, народний депутат п'ятого скликань, один із тих, хто у Верховній Раді готував Акт і голосував за нього, стверджує, що «здобуття незалежності почало процес виокремлення з російського імперського тіла, Помаранчевий майдан поставив Україну посередині між росією і Заходом, Революція Гідності через дев'ять років виразно розвернула Україну на Захід, а теперішня війна є вирішальною фазою справжньої геополітичної суб'єктності і справжньої держави» [15].

Фактично війна росії проти України триває вже чотири століття в різних формах [16], однак росія так і не домоглася розвалу української державності, що засвідчує наявність потенціалу та міцного ресурсу нашого народу, який треба зміцнювати та примножувати [17, с. 237].

З найдавніших часів Україна розвивається як частина європейської цивілізації, протистоїть східній деспотії, у політичній традиції історично тяжіє до демократичного типу держави, на відміну від авторитарної моделі росії. Серед основних рис української політичної ментальності волелюбність, індивідуалізм, схильність будувати ефективні горизонтальні зв'язки та самоорганізовуватися, повне неприйняття диктаторських та авторитарно-волюнтаристських практик [18, с. 100]. Такі ціннісні засади, що характерні для народів європейських країн, сприяли історичному збереженню та відродженню української нації.

Під час перебування українських земель у складі інших державних утворень, а особливо – Московського князівства, Російської імперії, СРСР, українськість принижувалося та знищувалося: заборонялося українську мову

та культуру, мільйони патріотично налаштованих українців, представників української еліти було фізично знищені. Трагедією для України обернулася й антидержавницька недалекоглядна діяльність можновладців з радянською свідомістю та орієнтацією на росію: помилки внутрішньої та зовнішньої політики представників української влади вже незалежної України, їх робота на рф (а не у згоді з інтересами України) позбавили нашу державу військової потужності, успадкованої після розпаду СРСР, не давали належної можливості розвиватися.

Отримавши в 1991 р. незалежність, Україна отримала на своїй території: 176 міжконтинентальних балістичних ракет: 130 рідкопаливних СС-19 (по шість боєголовок кожна) та 46 твердопаливних СС-24 (по 10 боєголовок кожна); стратегічні бомбардувальники Ту-95МС та Ту-160 (від 30 до 43); від 1514 до 2156 ядерних боєзарядів для стратегічної зброї; від 2800 до 4200 тактичних ядерних боєзарядів [19].

Ядерне роззброєння України тривало кілька років і було зумовлене вимогами США, які вважали радянські ракети потенційною загрозою для себе і відмовлялися визнати незалежну Україну, поки не буде вирішено це питання, а також тиском росії, що прагнула залишитись єдиною ядерною державою в регіоні [20]. Також цього прагнули й українці, адже на початку 1990-х ще була дуже свіжою пам'ять про катастрофу на Чорнобильській атомній станції та її наслідки, у суспільстві панували антиядерні настрої, які підживлювалися запевненнями, що війна вже не є можливою загрозою.

Повномасштабна війна з рф активізувала суспільні суперечки, чи могла Україна зберегти ядерну зброю та чи мала спроможність утримувати арсенал. Сьогодні такі дискусії виглядають провокативно, адже Україна фактично не володіла ядерною зброєю, не мала оперативного контролю – ключові засоби й командний пункт були в Москві. Зброю обслуговували виключно росіяни і в українських експертів були сумніви щодо належного технічного стану ядерних шахт і стану безпеки зброї [19].

Ю. Костенко, який був міністром охорони довкілля та ядерної безпеки й переговорником від України щодо ядерного роззброєння, стверджує, що стратегічну ядерну зброю контролювала виключно росія, а тактичну зброю, яку Україна могла б зберігати й використовувати, росіяни таємно вивезли до 1 червня 1992 р., і про це навіть не знав український президент Л. Кравчук [21]. Політолог М. Капітоненко вважає рішення позбутися ядерної зброї правильним в умовах 1990-х рр., однак підкреслює, що українці могли б отримати більше за відмову від ядерної зброї. Могли б отримати і членство в НАТО, якби прагнули. На позицію росії могли б закрити очі її (обійти, як у випадку з країнами Центральної та Східної Європи). Однак у 1990-х і більшість по-

літиків, і більшість виборців в Україні не були готові вступити в НАТО, і мало хто хотів ставити під загрозу відносини з росією або вважав її ворогом, бо не сприймали росію як загрозу [22].

Україна прийняла рішення відмовитися від ядерної зброї в обмін на гарантії безпеки від провідних світових держав. Це рішення закріплено Будапештським меморандумом 1994 р. Відмова від ядерної зброї мала як позитивні, так і негативні наслідки для України. З одного боку, державу визнали США та інші країни, пообіцяли всебічну підтримку. З іншого – Україна стала вразливішою до зовнішніх загроз, чим і скористалася РФ у 2014 р., анексувавши Кримський півострів та Донбас, а у 2022 р. розпочавши повномасштабну війну. Тож український досвід засвідчує складність прийняття рішень, пов'язаних з ядерною зброєю, та важливість міжнародних гарантій безпеки для держав, які відмовляються від неї [23].

До того ж, окрім Будапештського меморандуму, Україна підписала десятки інших договорів та угод, за якими зобов'язувалась передати або утилізувати різного роду озброєння. Так, за Лісабонським протоколом до договору про скорочення й обмеження стратегічних наступальних озброєнь Україна зобов'язалась не використовувати літаки Ту-22М до 2003 р. (їх було близько 60). Останній літак розпилили у 2007 р. Також було порізано на брухт 19 літаків Ту-160 – ті, що були в гіршому стані, а інші 8 Ту-160 та 3 літаки Ту-95 МС, що здатні нести ядерну зброю, представники української влади передали Росії як компенсацію за газовий борг, а також 575 ракет Х-55 та 386 Х-22 (саме ці типи модернізованих ракет росія зараз використовує проти України) [24]. Сьогодні це виглядає абсурдом і кримінальним злочином, за який ніхто не поніс відповідальності.

Нерозуміння можливих загроз для національної безпеки в майбутньому та залежність від росії перешкоджали розвитку української оборонної промисловості. Росія намагалась встановити контроль і над фінансами українських оборонних підприємств. Одним з інструментів такого контролю став створений у 2010 р. Державний концерн «Укроборонпром», очолюваний Д. Саламатіним, який мав російське громадянство. Результати його діяльності – збитки на сотні мільйонів гривень [25]. А в 2013 р. чинний на той час міністр оборони України російського походження П. Лебедев прийняв рішення про зняття з українського озброєння стаціонарних систем ППО С-200В з дальністю польоту до 250 кілометрів, а також 132 мобільні оперативно-тактичні ракетні комплекси «Ельбрус» із дальністю польоту 300 кілометрів та 185 балістичних ракет до них (на той час в Україні це був єдиний тип важкої ракетної зброї). Таке рішення виправдовували нібито необхідністю виконання зобов'язань перед США згідно з підписаними договорами про роззброєння

[24]. Однак фактично відбувалося цілеспрямоване знищення військового потенціалу України.

Близько 80% продукції українського оборонного комплексу йшло на експорт, переважно до країн Африки, Азії, Близького Сходу та росії. У той же час українська армія недоотримувала нову техніку через недостатнє фінансування.

У 2003 р. у Законі України «Про основи національної безпеки України» у якості загрозливих вказано лише певні дії з боку інших держав, але не самі держави. До зовнішніх загроз віднесено територіальні претензії, зовнішній тиск та іноземне втручання у внутрішні справи, зовнішні дії з метою послаблення економічного суверенітету держави, інформаційні спецоперації проти стабільності в державі та ін. До внутрішніх – корупцію, організовану злочинність, політичну нестабільність, сепаратизм, слабкість державних інститутів тощо. До особливого типу загроз віднесено політичні, економічні, військово-політичні загрози національним інтересам і безпеці України, які, будучи за формою прояву внутрішніми, за джерелами виникнення є зовнішніми – криза в постачанні й транзиті енергоносіїв, зовнішня підтримка внутрішньої нестабільності й сепаратизму та ін. [26, с. 11–12].

Військова доктрина 2012 р. також ґрунтувалися на помилковій оцінці військово-політичної ситуації, адже не вважала збройну агресію рф проти України ймовірною. Відсутність чіткого визначення загроз та вплив проросійських сил на всі сфери життєдіяльності в Україні призвели до недостатньої підготовки держави до збройного захисту [27]. Хоча після військового вторгнення рф у Грузію у 2008 р. в суспільстві все частіше обговорювали, що Україна може бути наступною [28].

Україна активізувала зусилля щодо модернізації армії та розвитку власного оборонного потенціалу після 2014 р. у зв'язку з військовим вторгненням рф та анексією українських територій, оновленням політичної системи. Законодавство України визначило росію як країну-агресора, що відобразило зміни геополітичної реальності. Україна закріпила курс на вступ до НАТО як стратегічний пріоритет у сфері безпеки. Розпочалася військова реформа, спрямована на модернізацію армії та підвищення її боєздатності.

У 2020/2021 рр. і до початку повномасштабної війни дослідники виокремлювали такі основні актуальні загрози національній безпеці України:

– гібридна війна з РФ. З 2014 р. проведення рф проти України військово-політичних агресивних дій (не визнаючи своїх злочинів та не беручи на себе відповідальності), анексії територій, інформаційної підривної діяльності (пропаганда у трьох основних напрямках: вплив на місцеве населення росії, вплив на українське суспільство, вплив на міжнародну спільноту та ін.);

– діяльність російських розвідувальних служб на території України (збір інформації, підривна дестабілізаційна діяльність, вербування місцевого населення та ін.); **тероризм, сепаратизм** на Сході України, що виник, спонсорується та підігрується рф;

– нестабільність та напруженість в акваторії Чорного моря через дії рф (обмеження свободи мореплавства українських кораблів і кораблів держав – партнерів України в Чорному, Азовському морях і Керченській протоці; проведення розвідувальної і диверсійно-підривної діяльності у приморських регіонах і на об'єктах морської індустрії та ін.);

– мілітаризація росією Криму та регіону Чорного моря шляхом збільшення корабельного складу Чорноморського флоту рф та ін. [4].

24 лютого 2022 р. рф розпочала повномасштабну військову операцію проти України – найбільшу війну на європейських теренах з 1945 р., спричинивши смерть, руйнування та міграційну кризу такого масштабу, якого Європа не бачила з часів Другої світової війни [29, с. 49].

Військова агресія росії проти України в геополітичному плані фактично є першою спробою авторитарної зміни світового порядку [30, с. 93]. Перемога України та відновлення її територіальної цілісності в межах загально-визнаних кордонів 1991 р. є показовим прикладом збереження існуючого демократичного світового порядку. Розвиток стратегічних відносин з ЄС, НАТО та США є пріоритетним напрямом зовнішньої політики України [31] і гарантіями національної безпеки в майбутньому.

Висновки. Російська влада й досі вважає розпад СРСР найбільшою геополітичною катастрофою, має диктаторські імперські амбіції. Після виходу України з СРСР (1991 р.) росія реалізувала низку компаній її повернення у сферу свого впливу, недопущення інтеграції в європейський простір та вступу до НАТО, дестабілізації суспільно-політичної ситуації в Україні та погіршення її іміджу в очах світової спільноти. Однак українська державність поступово зміцнюється, відбуваються ідеологічні трансформації суспільно-політичної свідомості Українського народу.

Людство напрацювало механізми забезпечення національної безпеки окремих країн та світового порядку у вигляді міжнародного права, конвенцій, договорів, союзів та військових блоків. Однак, як показує приклад України, величезне значення мають власна політична стратегія держави, демократичність та миролюбність сусідніх країн, чіткі консолідовані дії міжнародної спільноти щодо зупинення й притягнення до відповідальності агресорів та порушників системи національної безпеки.

Повномасштабна війна рф проти України сьогодні є одним із головних викликів міжнародній безпеці, спробою авторитарної зміни демократичного

світового порядку. За своєю суттю це ідеологічна колоніальна війна, геноцид Українського народу, який обрав демократичний шлях розвитку, інтеграцію до спільноти європейських країн. Серед наслідків такі виклики національній безпеці України, як людські втрати та втрати території, енергетична та міграційна кризи.

Зневага до міжнародного права, ігнорування закликів до миру від держав світу, злочини проти цивільного та військового населення України, Білорусі, власного народу, техногенні й гуманітарні катастрофи, що здійснені російськими «визволителями» / злочинцями на українських територіях показують імперську загарбницьку суть рф – найбільшого терориста ХХІ ст.

Важливими чинниками зміцнення національної безпеки України є перемога у війні, модернізація та реформування основних сфер життєдіяльності відповідно до європейських стандартів, забезпечення демократичних цінностей і свобод, євроатлантичний курс України як правової держави в поєднанні з плеканням українськості (національної ідентичності, мови, культури тощо), захист прав людини у співпраці з міжнародною спільнотою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Snyder T. The War in Ukraine Is a Colonial War. *The New Yorker*. 2022. April 28. URL: <https://www.newyorker.com/news/essay/the-war-in-ukraine-is-a-colonial-war>.
2. Hordiichuk O. The Ideological and Ontological Causes of Russia's War on Ukraine. West versus East, Tyranny versus Democracy. *Ethnic in progress*. 2023. Vol. 14 (1). P. 4–23. doi: <https://doi.org/10.14746/eip.2023.1.1>
3. Mishalowa O., Hordiichuk O., Sokolovskyi O. Russia's War in Ukraine as a «War for Identity» and Appropriation of Cultural Tradition. *Ethnic in progress*. 2024. Vol. 15 (1). P. 74–94.
4. Воляннюк А. Національна безпека України: Складові елементи та виклики сьогодення. 2021. URL: <https://mil.in.ua/uk/blogs/natsionalna-bezpeka-ukrayiny-skladovi-elementy-ta-vyklyky-sogodennya/>
5. Глазов О. Національна безпека: сутність, ознаки, концепція та геополітичні чинники. *Політологія. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. 2011. Вип. 143, т. 155. С. 42–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2011_155_143_10.
6. Липкан В. Геостратегія сучасної української держави: засади формування. *Вісник Львівського університету*. Серія філософсько-політологічні студії. 2022. №42. С. 268–278. doi: <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.42.35>.
7. Лисецький Ю., Семенюк Ю, Павленко Д. Аналіз чинників, що впливають на систему забезпечення національної безпеки України в умовах гібридної війни. *Вісник воєнної розвідки*. 2020. № 60. С. 99–103.
8. Смоляннюк В. Національна безпека незалежної України: осягнення сутності. *Політичні дослідження*. 2021. № 1. С. 163–186.

9. Соснін О. Розуміння сутності національної безпеки: світоглядно-понятійні й науково-теоретичні засади (частина 1). 2021. 05.03. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/rozuminnya-sutnosti-natsionalnoyi-bezpeky-svitoglyadno-ponyatijni-j-naukovo-teoretychni-zasady-chastyna-1/>.
10. Войтович Р. Глобалізаційні виклики національної безпеки: геополітичний аспект. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. 2010. № 20. С. 285–297. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26716/30-Voitovich.pdf>.
11. Медвідь Ф. Національна безпека і національні інтереси України в глобалізованому світі. *Вісник Львівського університету*. Серія історична. 2017. Спецвипуск. С. 781–789.
12. Данильян О., Дзьобань О. Національна безпека в контексті євроатлантичної інтеграції України: філософська рефлексія. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. Серія: Філософія. 2020. № 1 (44). С. 8–22. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18269/1/Dzeb_1.pdf.
13. Акт проголошення незалежності України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text> (дата звернення: 31.05.2024).
14. Зінченко О. Як українці зруйнували імперію зла. Харків : Віват, 2024. 560 с.
15. Ільїна М. Як Україна проголосувала незалежність. *Твоє місто*. 2023. Серпень. URL: https://tvoemisto.tv/exclusive/malo_hto_znaie_chomu_same_24_serpnya_abo_yak_ukraina_progoloshuvala_nezalezhnist_153783.html.
16. Hordiichuk O., Halapsis A., Kozlovets M. How the information warfare turns into full-scale military aggression: the experience of Ukraine. *Przegląd Strategiczny*. 2023. № 16. P. 345–362. doi: <https://doi.org/10.14746/ps.2023.1.25>.
17. Гордійчук О. Ментальність у добу глобалізації : монографія. Житомир : Новоград, 2021. 372 с.
18. Поліщук І. Модерна політична ментальність українського народу. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2018. № 2 (37). С. 93–106. doi: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.37.133442>.
19. Хотин Р. Ядерна зброя: чому Україна відмовилась від неї і чи реально стати ядерною знову? *Радіо Свобода: політика*. 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/amp/ukrayina-yaderna-zbroya-zelensky/31714820.html>.
20. Васильєва М. Ядерне роззброєння та шантаж: як і чому Росія десятиліттями перешкоджала вступу України до НАТО. *Ексклюзив ТСН*. 2023. 12.07. URL: <https://tsn.ua/amp/exclusive/yaderne-rozzbroyennya-ta-shantazh-yak-i-chomu-rosiya-desyatilittyami-pereshkodzhala-vstupu-ukrayini-do-nato-2368561.html>.
21. Kostenko Yu. Ukraine's Nuclear Disarmament: A History. Edited and translated by Svitlana Krasynska. Cambridge: Harvard Ukrainian Research Institute, 2021. 360 p.
22. Єрман Г. «Могли б шантажувати весь світ». Чи могла Україна зберегти ядерну зброю. *BBC News Україна*. 2021. 31 лип. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-58029775.amp>.
23. Рябих В. 29 років безпеки та оборони України: від спадщини СРСР до НАТО. *Defense Express*. 2020. 24 серп. URL: https://defence-ua.com/army_and_war/bezpeki_ta_oborona_ukrajini_vid_nasliddja_srsr_do_nato-1473.html.

24. Гуменюк О. За міжнародними договорами Україна позбулася не тільки ядерного потенціалу, а й декількох десятків літаків і сотень ракет. *Заборона: розслідування*. 2023. 3 січ. URL: <https://zaborona.com/za-mizhnarodnymy-dogovoramy-os-skilky-ozbroynnya-my-vtratyly/>.
25. Товстиженко А. Керівництво Саламатіна привело «Укроборонпром» до збитків на сотні мільйонів гривень. *DT.UA*. 2012. 3 серп. URL: https://zn.ua/ukr/POLITICS/kerivnitstvo_salamatina_privelo_ukroboronprom_do_zbitkiv_na_sotni_milyoniv_griven.html.
26. Парахонський Б., Яворська Г., Резнікова О. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України. Київ : НІСД, 2013. 64 с.
27. Дацюк А., Садовський В., Полтораков О., Марутян Р. Аналіз державної політики у сфері національної безпеки і оборони України. 2015. URL: <https://tpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Analiz-polityky-NB-pravl-final.pdf>.
28. Ющенко В. Після Грузії було очевидно – Україна буде наступною. *Главком*. 2022. 27 січ. URL: <https://glavcom.ua/columns/yuschenko/pislya-gruziji-bulo-ochividno-ukrajina-bude-nastupnoyu-817614.html>.
29. Plokhly S. *The Russo-Ukrainian War: The Return of History*. New-York : W. W. Norton & Company, 2023. 400 p.
30. Поліщук І. Напад Росії на Україну як претензія на авторитарну зміну світового порядку. *Вісник НІОУ імені Ярослава Мудрого*. 2022. №2 (53). С. 156–165. doi: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.53.259395>.
31. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» : Указ Президента України від 14 верес. 2020 р. №392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 31.05.2024).

REFERENCES

1. Snyder, T. (2022). The War in Ukraine Is a Colonial War. *The New Yorker*. April 28. URL: <https://www.newyorker.com/news/essay/the-war-in-ukraine-is-a-colonial-war>
2. Hordiichuk, O. (2023). The Ideological and Ontological Causes of Russia's War on Ukraine. West versus East, Tyranny versus Democracy. *Ethnic in progress*, Vol. 14(1), 4–23. doi: <https://doi.org/10.14746/eip.2023.1.1>
3. Mishalowa, O., Hordiichuk, O., Sokolovskyi, O. (2024). Russia's War in Ukraine as a «War for Identity» and Appropriation of Cultural Tradition. *Ethnic in progress*, Vol. 15(1), 74–94.
4. Volyanyuk, A. (2021). Natsional'na bezpeka Ukrayiny: Skladovi elementy ta vyklyky s'ohodennya, URL: <https://mil.in.ua/uk/blogs/natsionalna-bezpeka-ukrayiny-skladovi-elementy-ta-vyklyky-sogodennya> [in Ukrainian].
5. Hlazov, O. (2011). Natsional'na bezpeka: sutnist', oznaky, kontsepsiya ta heopolitychni chynnyky. *Politolohiya. Naukovi pratsi Chornomors'koho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly – Politology. Scientific works of the Black Sea State University named after Petro Mohyla*, 143, 42–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2011_155_143_10 [in Ukrainian].

6. Lipkan, V. (2022). Heostrategiya suchasnoyi ukrayins'koyi derzhavy: zasady formuvannya. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya filosof's'ko-politologichni studiyi – Bulletin of Lviv University. Series of philosophical and political studies*, 42, 268–278 [in Ukrainian].
7. Lysets'kyy, YU., Semenyuk, YU., Pavlenko, D. (2020). Analiz chynnykiv, shcho vplyvayut' na systemu zabezpechennya natsional'noyi bezpeky Ukrainy v umovakh hibrydnoyi viyny. *Visnyk voyennoyi rozvidky – Herald of military intelligence*, 60, 99–103 [in Ukrainian].
8. Smolyanyuk, V. (2021). Natsional'na bezpeka nezalezhnoyi Ukrainy: osyahnennya sutnosti. *Politychni doslidzhennya – Political studies*, 1, 163–186 [in Ukrainian].
9. Sosnin, O. (2021). Rozuminnya sutnosti natsional'noyi bezpeky: svitohlyadno-ponyatiyni y naukovy-teoretychni zasady (chastyna 1). URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/rozuminnya-sutnosti-natsionalnoyi-bezpeky-svitoglyadno-ponyatiyni-j-naukovy-teoretychni-zasady-chastyna-1/> [in Ukrainian].
10. Voytovych, R. (2010). Hlobalizatsiyni vyklyky natsional'noyi bezpeky: heopolitychnyy aspekt. *Suchasna ukrayins'ka polityka. Polityky i politolohy pro neyi – Modern Ukrainian politics. Politicians and political scientists about it*. 20, 285–297 [in Ukrainian].
11. Medvid', F. (2017). Natsional'na bezpeka i natsional'ni interesy Ukrainy v hlobalizovanomu sviiti. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya istorychna. Spetsvypusk – Bulletin of Lviv University. The series is historical. Special issue*, 781–789 [in Ukrainian].
12. Danyl'yan, O., Dz'oban', O (2020). Natsional'na bezpeka v konteksti yevroatlantychnoyi intehratsiyi Ukrainy: filosof's'ka refleksiya. *Visnyk Natsional'noho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Seriya: Filosofiya – Bulletin of the National University of Law named after Yaroslav the Wise. Series: Philosophy*, 1(44), 8–22. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18269/1/Dzeb_1.pdf [in Ukrainian].
13. Akt proholoshennya nezalezhnosti Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text> [in Ukrainian].
14. Zinchenko, O. (2024). Yak ukrayintsi zruynuvaly imperiyu zla. Kharkiv: Vivat [in Ukrainian].
15. Il'yina, M. (2023). Yak Ukraina proholoshuvala nezalezhnist'. *Tvoje misto – Your city*. URL: https://tvoemisto.tv/exclusive/malo_hto_znaie_chomu_same_24_serpnya_abo_yak_ukraina_progoloshuvala_nezalezhnist_153783.html [in Ukrainian].
16. Hordiichuk, O., Halapsis, A., & Kozlovets, M. (2023). How the information warfare turns into full-scale military aggression: the experience of Ukraine. *Przegląd Strategiczny*, (16), 345–362. doi: <https://doi.org/10.14746/ps.2023.1.25>
17. Hordiichuk, O. (2021). Mental'nist' u dobu hlobalizatsiyi: monohrafiya. Zhytomyr, Vyd-vo «NOVOhrad» [in Ukrainian].
18. Polishchuk, I. (2018). Moderna politychna mental'nist' ukrayins'koho narodu. *Visnyk Natsional'noho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho – Bulletin of the National University «Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the*

- Wise*», 2(37), 93–106. doi: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.37.133442> [in Ukrainian].
19. Xotyn, R. (2022). Yaderna zbroya: chomu Ukrayina vidmovylas' vid neyi i chy real'no staty yadernoyu zнову? *Radio Svoboda: polityka – Radio Liberty: politics*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/amp/ukrayina-yaderna-zbroya-zelensky/31714820.html> [in Ukrainian].
20. Vasylyeva, M. (2023). Yaderne rozzbroyennya ta shantazh: yak i chomu Rosiya desyatylittamy pereshkodzhala vstupu Ukrayiny do NATO. *Eksklyuzyv TSN – Exclusive TSN*. URL: <https://tsn.ua/amp/exclusive/yaderne-rozzbroyennya-ta-shantazh-yak-i-chomu-rosiya-desyatylittamy-pereshkodzhala-vstupu-ukrayini-do-nato-2368561.html> [in Ukrainian].
21. Kostenko, Yu. (2021). *Ukraine's Nuclear Disarmament: A History*. Edited and translated by Svitlana Krasynska. Cambridge: Harvard Ukrainian Research Institute.
22. Yerman, H. (2021). «Mohly b shantazhuvaty ves' svit». Chy mohla Ukrayina zberehty yadernu zbroyu. *BBC News Ukrayina – BBC News Ukraine*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-58029775>.amp [in Ukrainian].
23. Ryabych, V. (2020). 29 rokiv bezpeky ta oborony Ukrayiny: vid spadshchyny SRSR do NATO. *Defense Express*. URL: https://defence-ua.com/army_and_war/bezpeki_ta_oborona_ukrajini_vid_nasliddja_srsr_do_nato-1473.html [in Ukrainian].
- Humenyuk, O. (2023). Za mizhnarodnymy dohovoramy Ukrayina pozbulasya ne til'ky yadernoho potentsialu, a y dekil'kokh desyatktiv litaktiv i soten' raket. *Zaborona: rozsliduvannya. – Prohibition: investigation*. URL: <https://zaborona.com/za-mizhnarodnymy-dohovoramy-os-skilky-ozbroyennya-my-vtratyly/> [in Ukrainian].
24. Tovstyzhenko, A. (2012). Kerivnytstvo Salamatina pryvelo «Ukroboronprom» do zbytkiv na sotni mil'yoniv hryven'. *Dzerkalo tyzhnya. UA – Mirror of the week. UA*. URL: https://zn.ua/ukr/POLITICS/kerivnytstvo_salamatina_privelo_ukroboronprom_do_zbitkiv_na_sotni_milyoniv_griven.html [in Ukrainian].
25. Parakhons'kyi, B., Yavors'ka, H., Reznikova, O. (2013). Mizhnarodne bezpekove seredovyshe: vyklyky i zahrozy natsional'niy bezpetsi Ukrayiny. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
26. Dacyuk, A., Sadovs'kyi, V., Poltorakov, O., Marutyan, R. (2015). Analiz derzhavnoyi polityky u sferi natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrayiny. URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Analiz-polityky-NB-pravl-final.pdf> [in Ukrainian].
27. Yushhenko, V. (2022). Pislya Hruziji bulo ochevidno – Ukrayina bude nastupnoyu. *Hlavkom – Chief Commissar*. URL: <https://glavcom.ua/columns/yuschenko/pislya-gruziji-bulo-ochevidno-ukrajina-bude-nastupnoyu-817614.html> [in Ukrainian].
28. Plokhly, S. (2023). *The Russo-Ukrainian War: The Return of History*, New-York: W. W. Norton & Company.
29. Polishchuk, I. (2022). Napad Rosiyi na Ukrayinu yak pretenziya na avtorytarnu zminu svitovoho porjadku. *Visnyk Natsional'noho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho» – Bulletin of Yaroslav Mudry NYU*, 2(53), 156–165. doi: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.53.259395> [in Ukrainian].

30. Stratehiya natsional'noyi bezpeky Ukrainy «Bezpeka lyudyny – bezpeka krayiny». Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14 veresnya 2020 roku. № 392/2020. 2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> [in Ukrainian].

Hordiichuk Olha Olehivna, PhD in Philosophy, Associate Professor of the Department of Philosophical and Historical Studies and Mass Communications, Zhytomyr Polytechnic State University, Ukraine.

Mosienko Oleksandr Viktorovych, PhD in History, Associate Professor of the Department of Philosophical and Historical Studies and Mass Communications, Zhytomyr Polytechnic State University, Ukraine.

NATIONAL SECURITY OF UKRAINE: CHALLENGES AND PRIORITIES

The article examines the essential characteristics of Ukraine's national security, its components, features, and priorities in the context of global security.

Challenges to Ukraine's national security since the declaration of independence (1991), the main one – the war with the russia in various forms, and domestic and foreign policy mistakes that deprived Ukraine of the military power it inherited after the collapse of the USSR are analyzed.

Keywords: national security, globalization challenges, russia's war in Ukraine, identity, political mentality.

